

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki son gelişmeleri, bir yönüyle, halkların ulus ötesi sosyo-ekonomik adaleti sağlamak için yaptıkları eylemler olarak nitelendirilmek mümkün.

Yeni Siyasetin Kodları ve Ortadoğu'daki Devrimler: Gerçekten Devrim mi?

Codes of the New Politics and Revolutions in the Middle East: Really a Revolution?

Doç. Dr. Rasim Özgür DÖNMEZ
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Abstract

This study aims to answer two cardinal questions: the first one is what has gone wrong for some of the authoritarian regimes in the Middle East? and to what extent can we call civil insurgency in the Middle east as revolution? The study argues that the Middle Eastern countries witnessing revolution attempts cannot adopt themselves to "new politics", namely open society stemming from the outcomes of globalisation and capitalism. Therefore this study is comprised by two sections. The first section analyses the concept of "new politics": the new codes and the patterns of new politics is evaluated in this section. The last section will analyse to what extent we can call civil insurgencies in the Middle east as revolution by .

Batı, bölgedeki yönetimlerin yıkılması karşısında ilk başta şaşkınlığı üzerinden atamamıştır. Ancak yönetimlerin sürdürülemeyeceği anlaşılınca, bölgeyi yeniden tasarlamak için kolları sıvamış, neredeyse 30 yıldan beri unuttukları insan hakları ve demokrasi gibi kavramları yeniden hatırlamaya başlamıştır.

Giriş

Küreselleşme ve Soğuk Savaş sonrası dönemin getirdiği iki önemli özellik, bize bugünkü yeni siyasetin kodlarını vermektedir. “Risk” ve “belirsizlik” olgusu ile zaman ve mekan arasındaki mesafenin kapanması olarak tanımlayabileceğimiz bu kodlar, esasen Roland Robertson’ın “glocal” veya “küyerel” olarak adlandırdığı; küresel olanın yerel olduğu -veya tam tersi bir sürece doğru evrildiği- bir yapının yaşandığı süreç olarak tanımlanabilir.¹ Bu ise, bazı sorular sormamızı gerektirmektedir: Ortadoğu’da yöneticiler açısından ters giden şey nedir? Ortadoğu’da “devrim” olarak adlandırılan eylemler gerçekten devrim midir? Bu soruların cevabı iki açıdan çok önemlidir. Bunlardan ilki, Bernard Lewis gibi Oryantalistlerin, Ortadoğu’da modernleşmenin iflas ettiği² düşüncesinin ve bazı düşünürlerin bölgede devrim gibi siyasal eylemlerin olamayacağı iddiasının aksine, bu ülkelerin küreselleşme ve kapitalizmin kodladığı yeni siyaset anlayışının neresinde olduklarıdır. Bu açıdan, Fransız Devrimi ve Bolşevik Devrimi gibi dünyayı dönüştüren devrimlerin aksine Ortadoğu’da oluşan “devrimlerin”, aslında bu ülkelerin küreselleşmenin getirdiği yeni siyaset kodlarına uyumsuzluğundan kaynaklanan “restorasyon hareketleri” olduğu düşünülebilir. İkinci olarak bir başka yazının konusu olabilecek olan bir soru; insan haklarının nerede başlayıp nerede son bulacağı ve üçüncü tarafın, insan hakları bağlamında ne zaman ve hangi amaçlarla müdahil olacağı gerçeği önemlidir. Bu sorunun cevabı çalışmada detaylı olarak ele alınmasa da, söz konusu müdahaleyi belirleyen noktanın yine küresel güvenlik ve kapitalizm olduğu ileri sürülmektedir. Bu yüzden çalışmanın ilk bölümünde kısaca yeni siyasetin kodlarından bahsedilecektir. İkinci bölümde ise Ortadoğu’daki “devrimlerin” gerçekten Fransız ve Bolşevik Devrimi gibi bir nitelik taşıyıp taşımadığı analiz edilecektir.

Yeni Siyasetin Kodları

Günümüz dünyasında, yeni siyasetin iki önemli kodu olduğu düşünülebilir. Bunlardan ilki hız; ikincisi ise ulus-devletin hem ideolojik ve sosyal anlamda hem de güvenlik açısından toplum için tek başına yeterli olamadığıdır. Bu bağlamda yeni siyaset, toplumu kontrol etmekten çok, riski yönetmek anlamını taşımaktadır. Bu ise aşağıda detaylı olarak görüleceği gibi, devletin küresel ve yerele karşı ya da referansla uyum gücünü ve risk yönetiminde zamanlamanın önemini göstermektedir.

Paul Virilio “Hız ve Politika” adlı derinlikli eserinde, modern çağda hızın politik süreçleri çoğu zaman nasıl tayin ettiğini anlatmaktadır.³ “Dromoloji” (hız bilimi) olarak tanımladığı fenomen, modern toplumların yaşamsal etkinliklerine yön veren ana unsurlardandır. Toplumsal bir sürecin nasıl olduğundan çok hangi hızda gerçekleştiği, sonucu tayin eden ana etken olmaktadır. Bu çerçevede devletlerin küreselleşmenin hızına erişmesi önem kazanırken, aynı zamanda toplumun taleplerine yetecek kadar hızlı olmaları da gerekmektedir. İletişimin çok güçlü olduğu bir dünyada toplumsal talepleri görmemek, bir devletin sadece kendi toplumuna kapalı olduğunu değil, aynı zamanda bu grupları sosyal ve siyasal hayata katmayarak sadece güvenlik mekanizmasına bel bağladığını da gösterir. Bu ise toplumsalın her şekliyle dinamik, siyasal, ekonomik ve sosyal katılımın maksimum derecede olması gereken bir süreçte, küreselleşme ve kapitalizmin hızına uymamak anlamına gelmektedir.

İkinci nokta ise, günümüz dünyasında ulus-devletin konuyla bağlantılı iki nokta açısından dönüşüm içine girmiş olmasıdır. Küreselleşme, devletleri ve ulus ötesi kurumları birbirine bağlı hale

Devrimlerin en önemli hedefi, uluslararası küresel sistemin daha adil yapılanmasıdır. Devrimler, Batı'nın Ortadoğu diktatörlerini koruyan politikalarına karşı bir tür başkaldırıdır. Bu açıdan, ulus ötesi sosyo-ekonomik adaleti sağlamak için yapılan eylemler olarak nitelendirilmeleri mümkündür.

getirmiş; yerel olanın küresel olduğu, küresel olanın ise yerel olduğu bir sürece girilmiştir. Bu yüzden devletlerin yasalarının ve iç mevzuatlarının uluslararası normlara uyması zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda, istikrarsızlık sadece ulus-devletin kendisini tehdit eden bir durum değil, bölgesel ve küresel tehdide de yol açabilecek bir durumdur. Örneğin kuş gribi, bir ülkenin yarattığı bir tehditten ziyade, her ülke için nereden geldiği bilinmeyen bir tehdit haline gelmiştir. Ya da güçsüz bir devlet sadece halkı için değil, kendi komşuları, bölgesi ve hatta dünya için bir tehdit haline gelebilmektedir.

İkinci olarak ulus-devletler bu bağımlılıkları ve etkileşimleri dolayısıyla, ideolojik anlamda toplumu bir arada tutmak için çok güçlü aktörler değildir. Toplumsal alandaki farklı hareketler tanınmayı ve ulus devleti kendi istekleri bağlamında dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede bir yandan ulus-devlet ve ideolojisine karşı hareket ederken, öbür yandan ulus-devletin kaynaklarından pay almayı istemektedirler. Dolayısıyla böyle bir toplumsal muhalefetin demokratikleşme yoluyla, hangi zamanlama içerisinde sisteme entegre edileceği de önemli bir konu haline gelmektedir. Bu çerçevede bakıldığı zaman, devletin yapısı ve esnekliği önem kazanmaktadır. Aşağıda daha detaylı olarak görüleceği gibi, bu süreçte devletin toplumu güvenlik güçleriyle kontrol etmekten ziyade, onu sisteme dahil edecek ve riski yönlendirecek esnek bir yapıda olması gerekmektedir. Çünkü günümüzde devletler bütün riskleri kontrol edecek kadar güçlü değildir. Onu yönetecek esnek ve güçlü bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle güvenlik tehdidini engellemek için, siyasal alanı toplumsal muhalefeti de içine alabilecek bir şekilde genişletmelidir.⁴

Kısacası bugünün en önemli kavramı hız, daha doğru bir ifadeyle hızın ayarlanmasıdır. Hızlı olmayan, kapitalizmin ve modernleşmenin hızına ayak uyduramayan devletlerin güvenlik sorunlarının olması ve kendi bölgesi ve küresi için güvenlik tehdidi yaratması kaçınılmazdır. Bu yüzden riski bertaraf edecek, küresele ve ulus ötesine açık, ama aynı zamanda iç siyasetinde toplumun birçok katmanını içselleştiren bir devlet bu sorunla daha çok baş edebilir. Konumuzla ilintili olarak küreselleşmenin etkileri, demokratik ve esnek olmayan rejimleri dört süreç bağlamında esnemeye zorlar. Bu dört sürecin hiçbiri, tek başına demokratikleşmeyi gerçekleştirmez, fakat hepsi birden demokratikleşmeye katkıda bulunur.⁵

1. Kamu politikasına katılan veya katılmak isteyen insan sayısının artması,
2. Bu insanların kaynakların eşitlenmesi talebi,
3. Kamu politikalarının, mevcut sosyal eşitsizliklerden arındırılması talebi,
4. Kişiler veya gruplar arasındaki güven bağlarının artırılması ihtiyacı.

Bu süreçler, belirsizlik yüzünden artan risk faktörünün azaltılması ve demokratikleşme için önemlidir. Bir devletin söz konusu süreçleri gerçekleştirme konusundaki zamanlaması, onun günümüz dünyasında ne kadar başarılı olduğunu gösterir. Dolayısıyla bunları gerçekleştiremeyen devletleri "zayıf devletler" olarak adlandırılmak yanlış olmaz. Ortadoğu'daki devletlerin bu süreçte ne kadar uyduğu ve uymayan devletlerde bugün yaşanan ayaklanmaların devrim niteliğinde olup olmadığı, aşağıdaki bölümde tartışılacaktır.

Bölgedeki süreç, Batı'ya rağmen, küresel kapitalist sistemin kendi kendine yaptığı bir restorasyon olarak görülebilir.

Yeni Siyasete Adapte Olamamak ve “Devrimler”

Devrim, Türk Dil Kurumu'nun büyük sözlüğüne göre şu anlamları taşımaktadır: “Belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik; yerleşik toplumsal düzeni değiştirme ve yeniden biçimlendirme; yavaş bir gelişme olan evrime karşıt olarak, toplumsal yaşayışta ve siyasal durumda birdenbire gerçekleştirilen, köklü ve temelli bir değişim”. Kuzey Afrika'da, Tunus'ta başlayarak Mısır, Libya, Suriye gibi birçok bölge ülkesine yayılan, muhalif grupların, yönetimin veya yönetim felsefesinin değiştirilmesi taleplerini, yukarıda verilen tanımların ışığında devrim olarak adlandırabilir miyiz?

Yukarıdaki devrim tanımlarına bakıldığı zaman, Ortadoğu'da devrim olarak adlandırılan eylemlerde iki temel konunun ortaya çıktığı düşünülebilir: Birincisi, Ortadoğu'daki devrimler ani olmayıp, söz konusu ülkelerin özellikle 1980 sonrasında daha da kurumsallaşan, küresel ekonomi ve finans sistemine ayak uyduramaması sonucu meydana gelmiştir. Bunda, 1980 sonrası kurumsallaşan küresel sermayenin manifestosu sayılabilecek “Washington Uzlaşması'nın” rolü büyüktür.⁶ Batı dünyasının, özellikle modernleşme ve “medenileşme” manifestosu olarak gördüğü bu manifesto, müdahale edilmeyen piyasanın doğal olarak dünyaya refah getireceğini öngörüyordu. Bu bağlamda modernitenin Hristiyanlıktan

ödünç aldığı teolojik “kurtuluş” anlayışı –modernitenin Marksizm, Muhafazakârlık, İslamcılık ideolojileri gibi – bir neo-liberal manifesto olarak Washington Uzlaşması'nda da açıkça görülmektedir.⁷ Ancak bu reçete, Ortadoğu gibi dünyanın güney bölgeleri için toplumsal, ekonomik ve siyasal açıdan yapıcı olmaktan uzak, üstelik daha yıkıcı olmuştur. Bölgeye yeterli dış yatırımın gelmemesi, Doğu Avrupa, güney ve güneydoğudaki muadilleri gibi güçlü alt yapı ve uzman işgücüne sahip olunmaması, yeterince ihracatın yapılamaması ve ekonomik- politik istikrarsızlıklar gibi faktörler, bölgeyi sosyo-ekonomik ve politik açıdan ciddi anlamda sıkıntıya sokmuştur.⁸

Ortadoğu coğrafyası açısından Washington Uzlaşması'nın ve neo-liberal zihniyetin göz ardı ettiği iki önemli olguyu vurgulamak gerekmektedir. Ortadoğu rejimleri Batı'daki gibi “hesap verme” (accountability) ve “şeffaflık” (transparency) ilkelerinden yoksundur. Bu çerçevede söz konusu rejimlerin, ekonominin işleyişini hesap verme ve şeffaflık ilkeleri üzerine kurmaları gerekmektedir. Ancak bu sadece ekonomik alanda değil, siyasal alanda da geçerli olup, halkın meşruiyetine dayalı bir siyasal sistemi gerekli kılmaktadır. Her ikisinin olmayışı ise, yeterince yerli ve yabancı yatırımın bölgeye engellenmiştir. Çünkü bu iki ilkenin yokluğu, güvenliğin önemli kavramlarından birini; yatırımcı için *öngörülebilirliği* ortadan kaldırmış, işsizliğe ve akut

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki otoriter yönetimleri destekleyen Batılı ülkeler, bu yönetimleri taşımalarının artık mümkün olmadığını anlayınca, uzun süredir unuttukları liberal değerleri hatırladı.

yoksulluğa neden olmuştur. Bunun yanı sıra belirli bir toplumsal ve siyasal zümrenin toplumu yönetmesine de zemin yaratmıştır.⁹

Sisteme uyum için demokrasiye geçiş ise oldukça zor olmaktadır. Bunu üç önemli faktöre bağlamak mümkündür.¹⁰ Öncelikle, tarihsel olarak sömürgecilikten kurtulma sürecinde, başta ordu olmak üzere devlet güvenlik kurumlarının Arap toplumlarında ideolojik ve yapısal olarak kazandığı baskın pozisyon önemlidir. Bununla beraber güvenlik mekanizmasındaki yöneticilerin genellikle “şahin” oluşları ve sistemi muhafaza etme istekleri de belirleyicidir. Bu ise demokratikleşme çabalarının “vatan hainliğiyle” özdeşleştirilerek bastırılmasını beraberinde getirmiştir. İkinci olarak Soğuk Savaş dönemi boyunca Arap devletleri, Sovyetler Birliği ile ABD arasında bir denge politikası yürütmüş ve askeri anlamda bir süper gücün desteğini alarak var olma mücadelesi vermişlerdir. Ancak bu da, söz konusu devletlerin güvenlik mekanizmalarını güçlü bir şekilde muhafaza etmelerini sağlamıştır. Son olarak, Arap dünyasının İsrail’le olan mücadele süreci de önemlidir. İdeolojik anlamda ötekileştirilen İsrail konusunda toplumsal bir tehdit algısı yaratılması, Arap rejimlerinde güvenlik birimlerinin güçlü kalmasını sağlamıştır. Bu üç olgunun sonucunda ise, devletlerin meşruiyete ihtiyacı olmamıştır.

Libya gibi “rantiyeci devletler” olarak adlandırılan petrol zengini Arap ülkelerinde ise, devle-

tin meşruiyet ihtiyacı petrol çıkmayan ülkelere göre oldukça azdır. Bunun ilk nedeni, rantiyeci devletlerin neredeyse hiç vergiye ihtiyaç duymamaları, dolayısıyla halkın taleplerini dikkate almamalarıdır. İkincisi ise, bu durumun devlet ve sosyal yapıyı korumasıdır. Başka bir deyişle, bir yandan aşiret sistemleri gibi ilkçi yapılar korunurken, öbür yandan devletin patrimonyal yapısı devam etmiştir. Bu ise sivil toplumun zayıf kalmasına neden olmuş ve hatta Ortadoğu halklarının pasif olduğuna dair oryantalist bir bakış açısı doğurmuştur.¹¹ Her ne şekilde bakılırsa bakılsın, bu rejimlerin temel sorunu siyaset kurumuna ve siyaset yapmaya izin vermemeleridir. Otoriter bir kamusal alan ve pasif vatandaşlık algılayışı, bu rejimlerin halkı kontrol etmek için kullandıkları yöntemlerdir.

Başka bir ifadeyle, bu ülkeler küreselleşmenin önemli bir kavramı olan *yönetişim* kavramına ayak uyduramamışlar, insan güvenliğini ve toplumsal refahı sağlayamamışlardır. Daha somut bir şekilde belirtilecek olursa, bu ülkeler şunları yapamamışlardır:

- Vatandaşlarının karar alma mekanizmasında katılımının fazla olduğu bir yapının olması,
- Kararların en geniş çerçevede, uzlaşıyla alınması,
- Kararların şeffaf bir şekilde alınması,
- Yönetimin halkın ihtiyaç ve taleplerine açık olması,
- Etkin bir yönetimle halkın asgari ihtiyaçlarının giderilmesi,

Sorulması gereken iki soru vardır: Kontrol edilemeyen İran İslam Devrimi gibi bir süreci kim ister? Bir devrim gerçekleşir ve kontrol edilemeyen bir taban hareketi başa gelerek dilediği gibi yönetmeye kalkarsa, İsrail de dahil olmak üzere Ortadoğu'nun durumu ve küresel güvenlik ne olur?

f) Toplumsal kesimlerin dışlanmaması gerekmektedir. Özellikle marjinal kesimlere karşı daha içselleştirici olmalıdır.¹²

Aralarında güçlü bir devlet olduğunu iddia eden ve gerçekten bölge gücü olan Mısır gibi bir devlet olsa da, bu devletler esasen yönetimi tabana yayamamış ve çoğunluğun taleplerinin yeterince önemsenmediği, bir azınlık tarafından yönetilen “güçsüz devletler”dir. Uzmanlar, devrimler olmasa bile, bölgedeki diktatörler gittiğinde bu tip ayaklanmaların çıkacağını öngörmüşlerdir. Bu çerçevede bakarsak söz konusu devrimler, toplumsal kargaşanın çıkması anlamında ani, ama bir evrim sürecinde gelişmesi beklenen toplumsal eylemlerdir.

İkinci tanımda ise devrim; toplumsal yaşayışta (sosyal devrim) ve siyasal durumda birdenbire gerçekleştirilen, köklü ve temelli bir değişim olarak adlandırılmaktadır. Başka bir deyişle eski ile bağların ani bir şekilde kopması, ulusal kurumlarda radikal değişiklikler ve siyasal, sosyal -ve bazı zamanlarda da ekonomik- yeni bir paradigmanın ortaya çıkışı olarak adlandırabiliriz. Fransız Devrimi, Bolşevik Devrimi, Küba Devrimi ve Türk Devrimi bunlara örnek verilebilir. Ortadoğu'daki halk ayaklanmalarının etkilerinin uzun bir zaman sonra daha iyi görüleceği gerçeği bir yana, şu anda geldikleri yer itibarıyla Tunus, Mısır ve Libya'daki sistem, devrimde olması gereken radikal değişiklikler açısından hiçbir emare vermemektedir. Bugün Bin Ali ülkeden gitmiş olsa da, Tunus'taki siyasal sistem, yönetim biraz daha fazla tabana yayılarak devam edecektir. Mübarek'in gitmesinin hemen akabinde Mısır ordusu kontrolü eline almış, yavaş bir rejim değişikliği için çaba sarf etmektedir. Libya'da ise Kaddafi sonrası süreçte, Kaddafi yanlısı aşiretler ile ona karşı olan aşiretlerin ortak bir aday çıkarılması beklenmektedir. Tüm bu sistemlerde siyasal

kültürde eskiye göre bazı değişikliklerin olacağı kesin gibi gözükse de, bu değişim devrim tanımındaki gibi radikal bir değişim olmayacaktır.

Mark N. Katz bu durumu “demokrasinin hayal kırıklığı” olarak adlandırmaktadır. Kadife Devrim gibi devrimlerden sonra bile otoriterlik devam etmektedir.¹³ Katz'a göre Orta Asya ve Kafkasya'daki örnekler bakılarak şöyle sonuç çıkarılabilir: Otoriter olan eski elitlerle yeni elitlerin birbirleriyle mücadele etmeleri mümkündür. Bu mücadele ise demokratikleşme sürecine ciddi anlamda zarar vermektedir. İkinci olarak, eğer ülkede keskin bir dini ve etnik ayırım varsa ve “devrim” sadece bu gruplardan birisi veya birileri tarafından desteklenmişse, bu durum yeni rejimi istikrarsızlığa götürebilir. Üçüncü olarak devrimin halktaki refah beklentilerini doyuramaması, hatta halkın beklentilerinin altına düşmesi de yeni sistemin istikrarsız olması için bir nedendir.¹⁴

Öyleyse Ortadoğu'da gelişen olayları nasıl açıklayabiliriz? Tüm bu gelişmeler uluslararası kapitalist sistemin restorasyonu olarak adlandırılabilir. Başka bir deyişle, tüm bunları vücuda uyamayan hastalıklı bir organın kendini yenilemesi olarak görmek mümkündür. Buradaki önemli nokta, gelişmeleri Batı'nın istediği ve parmağı olduğu bir süreç olarak değil; tam tersine Batı'ya rağmen, küresel kapitalist sistemin kendi kendine yaptığı bir restorasyon olarak görebilmektir.

Yukarıda belirtilen iki ana nedene referansla diyebiliriz ki, söz konusu ülkelerin uluslararası ticaret ve finans sistemine ayak uyduramayarak refahı ve yönetimi tabana yayamaması; ulus-devletin ve kurumlarının sorunlu bir şekilde oluştuğu -veya Batı tarafından oluşturulduğu- bu coğrafyada, modernite ve küresel kapitalizmin

etkisiyle ulus devletin dönüşüm sürecinin ağır biçimde yaşanmasına neden olmaktadır. Her iki süreç de, uluslararası kapitalizm, küresel ve bölgesel güvenlik açısından tehdit yaratan unsurlardır. Ancak Batı, bu ülkelerin otoriter liderleriyle ulusal ve bölgesel çıkarları için ilişki kurmuştur. Bölgedeki ciddi ve sistematik insan hakları ihlallerini görmezlikten gelmiştir. Bu bölgelere, insan haklarından ziyade pragmatik kaygılarla, *tamamlayıcı güvenlik* paradigmasıyla yaklaşmıştır. Peter Seeberg'e göre, Avrupa Birliği'nin Ortadoğu ile kurduğu dış politikasını, ekonomik çıkarlar kadar üye ülkelerin özellikle 11 Eylül sonrasında artan güvenlik ihtiyacı belirlemektedir.¹⁵ Avrupa Birliği'nin söz konusu ülkelerle olan ilişkileri, bu ülkelerin demokrasilerini geliştirecek ve rejimlerini sarsıntıya uğratacak bir politikadan ziyade, modernleşmelerine yönelik olan ve istihbarat birimleri arasındaki ilişkilerin giderek daha da sıklaşmasına neden olan bir ilişki türüdür. Tüm bunlar ise, bölgedeki otoriter ülkelerin gerçek demokratik reformlardan ziyade Batı'yı mutlu edecek "kozmetik reformlar" yapmalarına ve otoriter pratiklerini devam ettirmelerine olanak sağlayan bir süreci beraberinde getirmiştir.

Bu yüzden Batı, bu yönetimlerin yıkılması karşısında ilk başta şaşkınlığı üzerinden atamamıştır.

Ancak yönetimlerin sürdürülemeyeceği anlaşılınca, bölgeyi yeniden tasarlamak için kolları sıvamış, neredeyse 30 yıldan beri unuttukları insan hakları ve demokrasi gibi kavramları yeniden hatırlamaya başlamışlardır. Şu ana kadar gelen süreçte de Libya hariç başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Bu çerçevede bakıldığı zaman şu sorunun sorulması gerekir: Bu devrimler sadece otoriter rejimlere karşı mı yapılmışlardır? Bunun cevabı belirgin bir "hayır"dır. Devrimlerin en önemli hedefi, uluslararası küresel sistemin daha adil yapılmasıdır. Başka bir anlatımla devrimler, Batı'nın Ortadoğu diktatörlerini koruyan politikalarına karşı bir tür başkaldırıdır. Bu açıdan, ulus ötesi sosyo-ekonomik adaleti sağlamak için yapılan eylemler olarak nitelendirilmeleri mümkündür.

Buna dayanarak, Batı'nın söz konusu ülkelerin sistemlerinde devrimsel/radikal bir değişime izin vermeyeceği ileri sürülebilir. Burada sorulması gereken iki soru vardır: Kontrol edilemeyen İran İslam Devrimi gibi bir süreci kim ister? Bir devrim gerçekleşir ve kontrol edilemeyen bir taban hareketi başa gelerek dilediği gibi yönetmeye kalkarsa, İsrail de dahil olmak üzere Ortadoğu'nun durumu ve küresel güvenlik ne olur?

DİPNOTLAR

- 1 Robertson, Roland, "Glocalization: Time-space and Homogeneity- heterogeneity", M. Featherstone et al (ed) Global Modernities, London, Sage, 1995, ss. 25-44; Robertson Roland, Globalization: Social Theory and Global Culture. London: Sage, 1992, s.100.
- 2 Bkz. Bernard Lewis, What Went Wrong,? New York, Oxford University Press, 2001.
- 3 Paul Virilio, Hız ve Politika: Dromoloji Üzerine Bir Deneme, Metis Yayınları, 1998; Hakan Çopur, "Ortadoğu'nun Hızlı Devrimleri", Star Gazetesi, <http://www.stargazete.com/acikgorus/ortadogu-nun-hizli-devrimleri-haber-328815.htm> (Son Erişim Tarihi 18.04.2011)
- 4 Chantal Mouffe, Siyasal Üzerine, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.
- 5 Charles Tilly, Toplumsal Hareketler, İstanbul, Babil, 2008, s.205-211.
- 6 Alan Richards, "Modernity And Economic Development":The "New" American Messianism", Middle East Policy, Cilt. 10, sayı.3, 2003, ss.63-66.
- 7 John Gray, El-Kaide Modern Olmanın Anlamı, İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.92.
- 8 Richards, a.g.e.,ss.63-66.
- 9 A.g.e, ss.64-68.
- 10 A.g.e., s.68.
- 11 Rolf Schwarz, "The Political Economy of State Formation in the Arab Middle East:Rentier States, Economic Reform, and Democratization", Review of International Political Economy, Cilt. 15, Sayı. 4, 2008, ss.614-615.
- 12 Elizabeth Powley ve Sanam Naraghi Anderlini, Democracy and Governance, http://www.huntalternatives.org/download/30_democracy_governance.pdf, (Son Erişim Tarihi 18.02.2011)
- 13 Mark N. Katz, "Will There be Any More Democratic Revolutions," Nonviolent Social Change, http://www.manchester.edu/academics/departments/peace_studies/bulletin/2008/documents/Katz.pdf (Son Erişim Tarihi:24.02.2011)
- 14 A.g.e
- 15 Peter Seeberg, "Union for the Mediterranean-Pragmatic Multilateralism and the Depoliticization of EU-Middle Eastern Relations", Middle East Critique, Cilt. 19, Sayı.3, 2010, ss.289-301; özellikle s.290.